

КАПИТАЛОВИ ИЗИСКВАНИЯ В УСЛОВИЯТА НА БАЗЕЛ III И ПЛАТЕЖОСПОСОБНОСТ II

Беатрис Венциславова Любенова

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: beatris_lyubenova@abv.bg

Резюме: Развитието на финансовия сектор в условията на засилващи се регулаторни изисквания и надзорни дейности е поставено пред редица предизвикателства, свързани с тяхната методологична издръжаност и възможности за приложение. Настоящата статия има за цел да представи регулаторните изисквания, които трябва да изпълняват банковите и застрахователните институции на пазара. Проведеното изследване разглежда еволюцията на капиталовите изисквания за банковия и застрахователния сектор. Представени са резултатите от прилагането на действащата регулаторна рамка Базел III за банките и Платежоспособност II за застрахователите.

Ключови думи: капиталови изисквания, банков сектор, застрахователен сектор, Базел III, Платежоспособност II, регулаторни изисквания.

JEL: G21, G22, G28.

CAPITAL REQUIREMENTS IN TERMS OF BASEL III AND SOLVENCY II

Beatris Ventsislavova Lyubenova

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Finance and Credit

e-mail: beatris_lyubenova@abv.bg

Abstract: The development of the financial sector under the conditions of increasing regulatory requirements and supervisory activities faces a number of challenges related to their methodological sustainability and potential for application. This article aims to outline the regulatory requirements that banking and insurance institutions have to meet on the market. The study carried out examines the evolution of capital requirements for the banking and insurance sectors. It presents the outcomes of implementing the operating Basel III regulatory framework for banks and Solvency II for insurers.

Keywords: capital requirements, banks, insurance, Basel 3, Solvency 2, regulations.

JEL: G21, G22, G28.

Въведение

В условията на засилващи се регулаторни изисквания финансовият сектор е изправен пред множество предизвикателства. Водеща роля в това

отношение имат капиталовите изисквания, които трябва да спазват банковият и застрахователният сектор. За целта в регулаторните изисквания са определени минимални капиталови изисквания, които опериращите в сектора трябва да спазват. Включването на допълнителни изисквания за капитала и неговото качество налага, банките и застрахователните дружества да ангажират повече капиталови ресурси. Това обуславя необходимостта от тяхното задълбочено изследване и анализиране за нормалното функциониране на регулираните финансови институции.

Обект на изследване в статията са капиталовите изисквания на банките и застрахователите в България. **Предмет на изследване** е сравняването на капиталовите изисквания за банковия и застрахователния сектор и анализиране на изпълнението им от банките и застрахователите в България през 2017 г. и 2018 г.

Основна цел на настоящото изследване е да се изследват регулаторните изисквания във връзка с капиталовите позиции на банковия и застрахователния сектор в условията на Базел III и Платежоспособност II. За изпълнение на целта са поставени следните задачи:

- да се представят регулаторните изисквания за банковия сектор;
- да се характеризират регулаторните изисквания за застрахователния сектор;
- да се анализират резултатите от прилагането на регулациите за капиталовите изисквания в банковия и застрахователния сектор.

1. Регулаторни капиталови изисквания в банковия сектор

За извършване на дейност като банка финансовите институции трябва да отговарят на определени регулаторни изисквания. С течение на времето и влиянието, което оказват различните фази от икономическия цикъл, въпросите, свързани с размера на собствения капитал и отношението му към рисковете, на които е изложена банката, продължават да са обект на дискусия. Ключова роля заема необходимият капитал, който формира минималните капиталови изисквания за определяне на капиталовата адекватност. Тя разглежда връзката между размера на собствения капитал и рисковия профил в резултат от дейността ѝ.

За определяне размера на собствения капитал, който да формира минималните изисквания, е необходимо прилагането на специална методология за оценяване на риска. Първата методология за определяне на капиталовите изисквания е приета през 1988 г. от Базелския комитет по банков надзор, известна като Базел I, в която е представен лесен за прилагане подход за определяне на рисковите експозиции (Официален сайт на Базелския комитет по банков надзор). Основният риск, който е обект на

оценяване, е кредитният риск. Методиката се базира на принципа за възприемане на еднакви мерки за всички банки, като не взема под внимание размера и продуктите, които предлагат (Миланова, Е., 2012). Недостатъците на тази методика се проявяват:

- при значителни промени в икономическата конюнктура и особено при преминаването от фаза на подем към рецесия;
- под влияние на развитието на финансовите инструменти и нарасналата търговия с тях.

Всичко това налага необходимостта от корекции в споразумението за капиталовите изисквания и през 2006 г. влиза в сила Базел II, в който е представена много по-сложна методология в сравнение с Базел I. Обновеното споразумение представя нова и по-точна методика за изчисляване на рисковия профил на банките. Налице е и корекция по отношение на заложената принцип за измерване на риска, като вече е предоставена възможност на банките да разработят собствени вътрешни модели за оценка, съобразени с техните особености и специфики, за да измерват риска по-прецизно. За определяне на рисковите експозиции, освен измерване на кредитния риск, се въвежда оценяване на пазарния и операционния риск. За оценка на размера на рисковите активи, използвани за изчисляване на капиталовата адекватност, Базел II предлага два подхода – стандартизиран подход и подход, на базата на вътрешните кредитни рейтинги, които определя самостоятелно всяка банка.

Стандартизираният подход дава възможност за изчисляване на рисковото тегло на кредитополучателя според неговите индивидуални особености в по-широк диапазон в сравнение с Базел I. При прилагане на подхода на вътрешните кредитни рейтинги, разработени от самата кредитна институция, рисковите експозиции се разпределят между отделни класове според типа кредитополучател – кредитни експозиции към централни правителства, корпоративни клиенти, граждани и др. При формирането на всеки клас експозиции се включват и рискови елементи като вероятност от неизпълнение (Probability of Default – PD), размер на рисковата експозиция (Exposure of Default), загуба при неизпълнение (Loss Given Default – LGD) и срок на падежа (Maturity – M). Елементите PD и LGD се определят на базата на приетата методология от съответната банка (Наредба №8 на БНБ от 14 декември 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции). От своя страна срокът на падежа показва, че с увеличаването на срока на вземането нараства и необходимостта от собствен капитал, тъй като нараства рисковата експозиция при високи стойности на елементите PD и LGD (Официален сайт на Базелския комитет по банков надзор).

Макар и с направени корекции и подобрения, Базел II също има пропуски, които се проявяват през 2008 г., когато настъпва световната финансова и икономическа криза. Това налага през 2009 г. да се повдигне въпросът за корекции на пропуските по действащата регулация, което

води до създаването на Базел III. Регулацията се прилага от 2013 г., като е въведена с Регламент 575, в който през 2018 г. са направени изменения и корекции. Промените, които са направени в Базел III, включват както запазване на някои аспекти от Базел II, така и корекции, усъвършенстване и добавяне на нови изисквания (Регламент 575/2013 относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент 648/2012). Направените корекции се дължат на откритите недостатъци, проявили се по време на финансовата криза.

Ключовите промени в Базел III се отнасят към повишаването на критериите за качеството на капиталовата база, която банките трябва да притежават (Вътев, 2015). Промяната се налага поради установените слабости при оценката на капиталовите позиции на банковия сектор в качествен и количествен аспект. Това от своя страна налага въвеждането на нова дефиниция за капитал и изисквания, на които той трябва да отговаря. Капиталът се разделя на две основни части – **капитал от първи ред и капитал от втори ред**. Капиталът от първи ред е базов собствен капитал от първи ред, който включва обикновени акции, емитирани от институцията, неразпределена печалба, натрупан друг всеобхватен доход и преоценъчни резерви, както и допълнителен капитал от първи ред, който включва емитираните привилегирани акции (Миланова, Е., 2012). Капиталът от втори ред представлява хибридни капиталови инструменти и подчинен срочен дълг (Регламент 575/2013 относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент 648/2012). За измерване на финансовата устойчивост на кредитната институция се приема адекватността на базовия собствен капитал от първи ред, а не общата капиталова адекватност, както при Базел I и Базел II. Минималните капиталовите показатели, които банките трябва да поддържат в условията на Базел II и Базел III, са представени в Таблица 1.

Таблица 1

Сравнение на минималните капиталовите изисквания между Базел II и Базел III

Показател	Изисквания в условията на Базел II	Изисквания в условията на Базел III
Съотношение на базовия капитал от първи ред	2%	4,5%
Съотношение на капитала от първи ред	4%	6%
Съотношение на обща капиталова адекватност	8%	8%

Източник: Официален сайт на Базелския комитет по банков надзор <https://www.bis.org/>; Регламент 575/2013 относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент 648/2012

Основната цел на повишаването на изискванията за капитала от първи ред е свързана с необходимостта от увеличаване размера на акционерния капитал за сметка на хибридни инструменти и подчинен срочен дълг. Сред ключовите нови изисквания е въвеждането на капиталови буфери, като всяка страна сама преценява нуждата от прилагането им. Целта от прилагането на капиталовите буфери е допълнително поддържане на капиталовата база на банките в добро състояние и предпазване от ключови рискове за банковата система. (Миланова, Е., 2019), (Актуални нива на капиталовите буфери, БНБ). Капиталовите буфери, прилагани в Р България към момента на провеждане на изследването са представени в Таблица 2.

Таблица 2.

Капиталови буфери, определени от УС на БНБ

Капиталови буфери	Ниво на буфера	Влизане в сила	Обхват на приложение
Предпазен капиталов буфер	2,5%	13.05.2014 г.	Всички банки
Буфер за системен риск	3%	31.12.2014 г.	Всички банки
Антицикличен капиталов буфер	0,5%	01.10.2019 г.	Всички банки
Буфер за друга системно значима институция	от 0,25% до 0,75%	01.01.2019 г.	Десет банки ¹

Източник: Официален сайт на БНБ²

2. Регулаторни капиталови изисквания в застрахователния сектор

Застрахователният сектор също е обект на засилени регулаторни изисквания. Основна причина за това е развитието на застраховането и важната роля, която заема във финансовата сфера. Всичко това налага необходимостта от създаване на методология за измерване на рисковете. В резултат на нарастващата значимост на застрахователния сектор е създадена регулацията Платежоспособност. Тя включва пакет от 14 европейски директиви и 28 национални надзорни стандарти (First Council Directive 73/239/EEC of 24 July 1973 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance). Оттук произлиза и един от основ-

¹ Банките, за които се прилага буфера

<https://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/BSCBOtherSystemicallyImportantInstitutions/index.htm>

² Допълнителна информация:

<https://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/BSCBActualLevel/index.htm>

ните недостатъци на регулацията – липса на хармонизирано законодателство в областта на застраховането за ЕС. Друга слабост на регулацията Платежоспособност е, че тя е морално остаряла, тъй като някои от изискванията не са коригирани от 70-те години. Посоченото дотук показва, че са налице предпоставки за неточна оценка на рисковете, на които е изложен секторът, предвид развитието на икономическата конюнктура и финансови пазари. Слабостите в регулаторната рамка се проявяват в периода на световната финансова и икономическа криза, по време на която се разкриват последиците от неточната оценка и последващото управление на риска.

За коригиране на недостатъците и добавяне на нови изисквания, актуални към пазарните условия, в които оперират застрахователните компании, е приета единна регулаторна рамка Платежоспособност II (Директива 2009/138/ЕО относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност (Платежоспособност II)), (Делегиран регламент 2015/35 за допълнение на Директива 2009/138), която хармонизира надзорните изисквания във всички страни в Съюза. В Платежоспособност II се поставя важен акцент върху управлението на риска, който произтича от дейността на застрахователните компании. Същевременно се отделя специално внимание на капиталовите изисквания и капиталовите резерви, които трябва да бъдат поддържани. В това отношение Платежоспособност II прави голяма крачка в развитието на регулаторните изисквания в сравнение с първата надзорна рамка. Поставянето на по-строги регулаторни изисквания е предпоставка за невъзможност за покриване на новите надзорни стандарти.

Важна роля в регулаторните изисквания в застрахователния сектор имат капиталовите изисквания за платежоспособност. Те включват минимално капиталово изискване (MCR) и капиталово изискване за платежоспособност (SCR). За представяне на минималното капиталово изискване се прилага подход, базиран на оценка на риска. Той показва размера на минималните финансови средства, под чийто праг не трябва да спадат стойностите им (НАРЕДБА № 51 от 28.04.2016 г. за собствените средства и за изискванията за платежоспособност на застрахователите, презастрахователите и групите застрахователи и презастрахователи). Стойността на показателя може да варира в определен интервал според компанията и покриването на капиталовото ѝ изискване за платежоспособност. Той заема важна роля при извършване на оценка на рисковия профил на дружеството и предприемането на конкретни мерки както от страна на ръководството, така и от надзорните органи. Капиталовото изискване за платежоспособност (SCR) показва размера на капитала, който е необходим на едно застрахователно дружество в случаите, когато трябва да се усвоят значителни загуби. При изчисляването на размера на капитала се вземат под внимание различните рискове – пазарен, оперативен, валутен и др.

Сред другите положителни промени в Платежоспособност II е въвеждането на стандартизиран подход, цялостни и частични вътрешни модели. По този начин се предоставя възможност на застрахователите, точно да приложат методологията за оценка и управление на рисковете, произтичащи от специфичните рискове от дейността им.

При извършване на сравнителен анализ между двете регулаторни рамки се стига до извода, че и двата нормативни документа поставят ключов акцент върху оценката и управлението на рисковете, на които е изложен съответният сектор. Платежоспособност II по подобие на Базел III поставя ключов акцент върху качествените и количествените характеристики на капиталовите позиции. По този начин се определя важната роля, която има капиталът от първи ред, който показва устойчивостта на институциите спрямо рисковете от дейността им. Повишаването на капиталовите изисквания и в двете регулаторни рамки показва значимостта на заздравяване на капиталовата база предвид разширяването на рисковете и спецификите за двата сектора. За осигуряване на допълнителна устойчивост през различните фази на икономическия цикъл и двете регулации представят необходимите мерки – създаването на капиталови буфери в условията на Базел III и въвеждането на технически резерви, предвидени в Платежоспособност II. Целта на предприетите мерки е заделянето на финансов ресурс в период на подем, който да послужи като допълнително укрепване на капиталовите позиции на двата сектора, когато настъпят условия на неблагоприятна икономическа конюнктура.

3. Анализ на изпълнението на капиталовите изисквания на банковия и застрахователния сектор

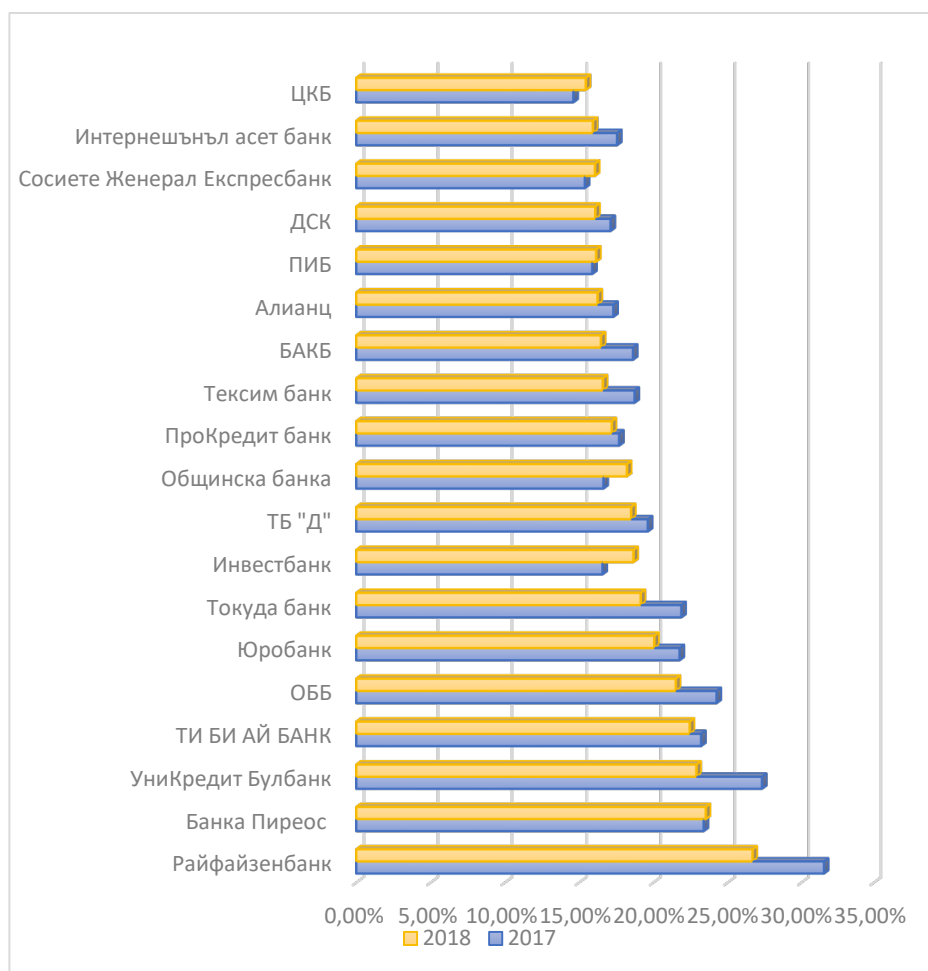
Представеният анализ в изследването е изготвен на база на публично достъпни данни за секторите от официалните интернет сайтове на Българската народна банка и Комисията за финансов надзор БНБ, както и годишните финансови отчети на банките.

Анализ на изпълнението на капиталовите изисквания на банков сектор

През последните години в банковата система се наблюдава натрупване на рискови фактори, които са предпоставка за проблеми при влошаване на икономическата ситуация в страната. Налице е тенденция на много по-бърз растеж на кредитирането в сравнение с нарастването на БВП. Това е предпоставка за нарастване на риска, свързан с качеството на кредитните експозиции и тяхно влошаване в период на криза. Увеличаването на рисковите активи в системата и по-слабата им ликвидност могат да доведат до намаляване на капиталовата адекватност на банките. За да запази устойчивостта на капиталовата база на банките и за ограничаване

ефекта от бързото нарастване на кредитите в системата, БНБ взе решение от 01.10.2019 г. да активира антицикличния капиталов буфер (0,5% от размера на рисково претеглените активи).

На Фигура 1 са представени съотношенията за обща капиталова адекватност на банките от първа и втора група за 2017 г. и 2018 г. Техният относителен дял в структурата на общия размер активи на банковата система е в размер на 97,09%. На графиката ясно се вижда тенденцията към намаляване размера на общата капиталова адекватност при повечето банки.

Източник: БНБ и Годишни финансови отчети на банките в България

Фигура 1. Съотношения за обща капиталова адекватност на банките от първа и втора група за 2017 и 2018 г.

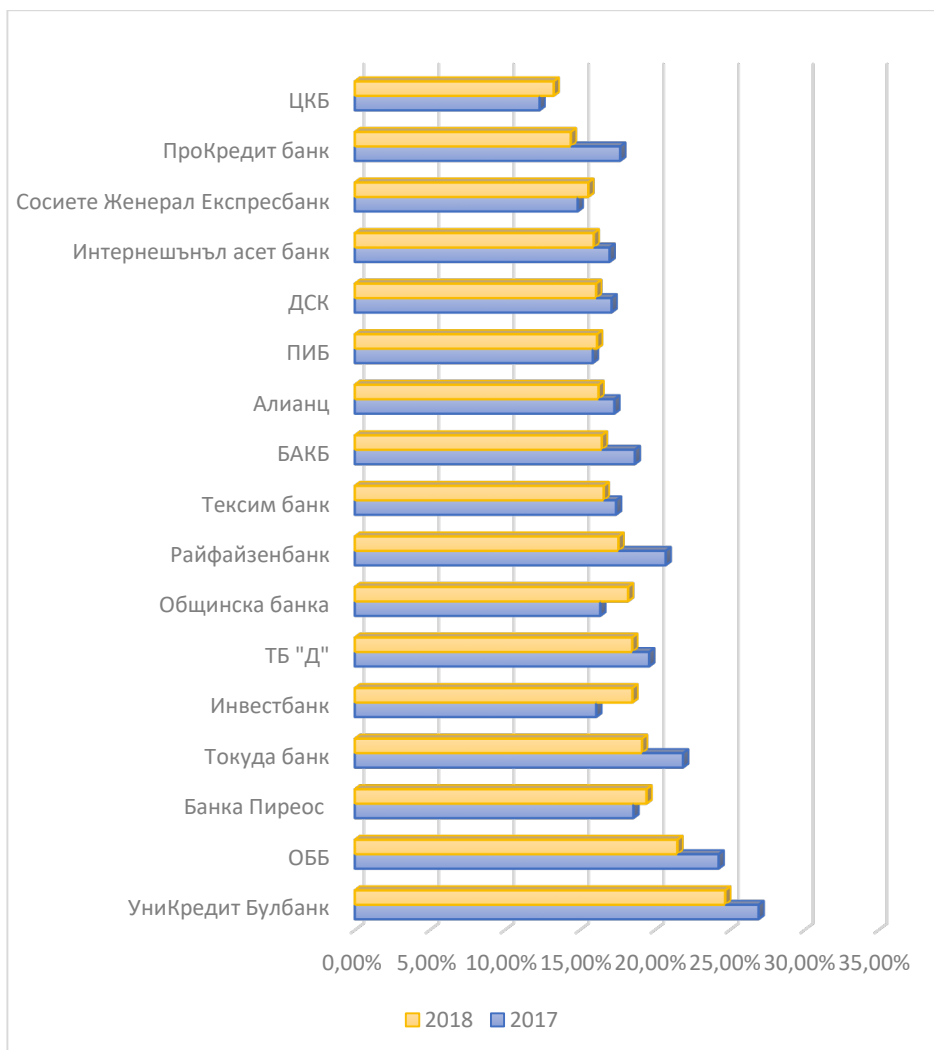
Основната причина за отчетените резултати се дължи на благоприятната икономическа конюнктура. Ниските лихвени проценти по кредитите и нарастването на доходите на населението са двигателите на непрекъснато увеличаващия се обем на новите кредити. Активното кредитиране в период на икономически подем е предпоставка за неправилна оценка на риска на кредитополучателите при влошаване на икономическите условия, което е валидно за целия банков сектор (Банковата система в България през 2018 г. – основни акценти. Анализ на асоциацията на баните в България). От своя страна кредитният растеж води и до реализиране на рекордни печалби както за сектора, така и за банките, които го формират (Банките в България, БНБ).

Банките, които отчитат най-голямо редуциране на съотношението си за обща капиталова адекватност, са Райфайзенбанк България с 4,88%, УниКредит Булбанк с 4,42% и ОББ с 2,75%. Причината за отчетените резултати е, че и трите банки са сред топ 5 банки с най-голям ръст на кредитния си портфейл през изследвания период. Характерно за тях е, че въпреки намаляване на съотношението, те притежават устойчива капиталова база с показатели, значително надвишаващи минималните регулаторни изисквания.

Най-значимо подобряване на показателя за обща капиталова адекватност са реализирали Инвестбанк с 2,08%, Общинска банка с 1,58% и ЦКБ с 0,83%. Важно е да се акцентира на факта, че и трите банки са част от втора група и имат стойности на показателя, близки до минималните регулаторни изисквания. Инвестбанк и ЦКБ бяха част от банките, с които ЕЦБ проведе стрес тестове за проверка на устойчивостта на банковия сектор в страната. Резултатите от проверката за ЦКБ показаха стабилна капиталова база и добри резултати. За разлика от нея при Инвестбанк бе констатирано, че е налице недостиг на капитал и необходимост от оздравяване на капиталовата база на финансовата институция.

На Фигура 2. са представени съотношенията за капиталова адекватност на капитала от първи ред на банките от първа и втора група за 2017 и 2018 г. Това съотношение има водеща роля при анализиране на капиталовите позиции на банките за сметка на общата капиталова адекватност.

Най-голям спад в съотношението са реализирали ПроКредит банк в размер на 3,30%, Райфайзенбанк с 3,15% и ОББ с 2,75%. Намалението при ПроКредит банк се дължи на включването на капитал от втори ред в капиталовата база на банката. Редуцирането в съотношението на ОББ съвпада с това на общата капиталова адекватност, тъй като капиталовата структура е съставена единствено от капитал от първи ред. Отново с подобряване на капиталовото съотношение са Инвестбанк с 2,41%, Общинска банка с 1,85% и ЦКБ с 0,94%. Повишаването в стойностите на капитала от първи ред на тези банки се дължи на капитализиране на печалбата от дейността им за периода.

Източник: БНБ и Годишни финансови отчети на банките в България.

Фигура 2. Съотношения за капиталовата адекватност на капитала от първи ред на банките от първа и втора група за 2017 и 2018 г.

Анализ на изпълнението на капиталовите изисквания на застрахователния сектор

Анализът на данните за 2018 г. показва нарастване с 15% на управляваните активи от застрахователните компании, като той е по-ясно изразен при застрахователите по общо застраховане. В зависимост от рисковите си профили застрахователите трябва да разполагат със собствен капитал, с който да гарантират, че разполагат с достатъчно средства за справяне с финансовите затруднения (Статистика общо застраховане,

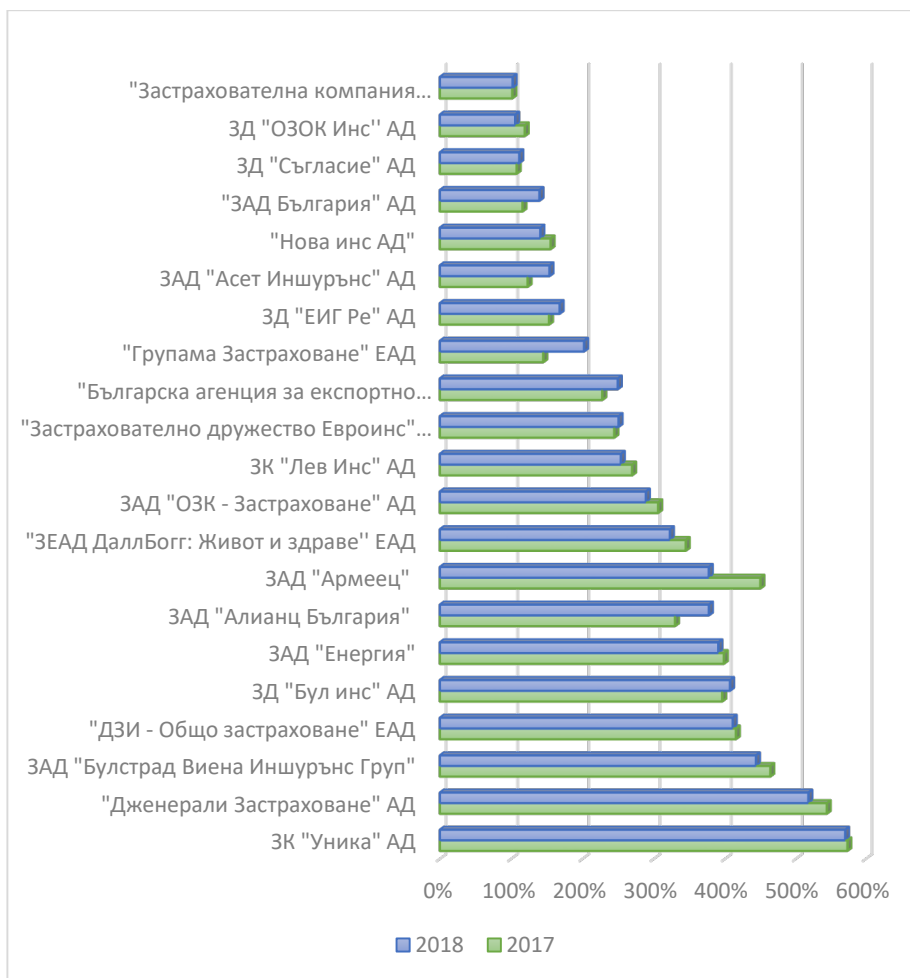
КФН). Това се постига чрез спазването на минимално капиталово изискване (MCR) и капиталово изискване за платежоспособност (SCR).

Анализът на данните за 2017 т. и 2018 г. показва, че минималното капиталово изискване (МКИ) нараства при 10 застрахователни компании, като най-голямо е нарастването на показателя за ЗД "Бул Инс" АД с 42,77%, следвано от ЗАД "ОЗК - Застраховане" АД с 27%, ЗАД "Булстрад Виена Иншурънс Груп" с 15,06%, "ДЗИ - Общо застраховане" ЕАД с 13,26%, "Дженерали Застраховане" АД с 13,19%, ЗК "Лев Инс" АД с 11,78%, ЗАД "Армеец" с 6,04%. Това на практика са водещите застрахователи по общо застраховане със значителен пазарен дял, а от представените данни се вижда, че при тях през 2018 г. се е увеличило изискването за минималното ниво на капитала, под което притежателите на полици ще бъдат изложени на по-високо ниво на риск. При останалите компании по общо застраховане минималното капиталово изискване се запазва на нивото от 2017 г.

Коефициентът между допустимите собствени средства и МКИ (фиг. 3) през 2018 г. спрямо 2017 г. бележи най-голямо нарастване за "Групама Застраховане" ЕАД с 39,31%, следвано от ЗАД "Асет Иншурънс" АД с 25,20%, "ЗАД България" АД с 20,69%, ЗАД "Алианц България" с 14,55%. Същевременно при редица застрахователи коефициентът намалява и това намаление е най-силно изразено при ЗАД "Армеец" с 16,22% и при ЗД "ОЗОК Инс" АД с 10,92%.

От анализа на данните се установи, че за повечето компании допустимите собствени средства значително надвишават минималните капиталови изисквания и дори при намаляване на коефициента между тях той е достатъчно висок, за да гарантира нормалното им функциониране и да не се застрашава стабилността на застрахователния сектор.

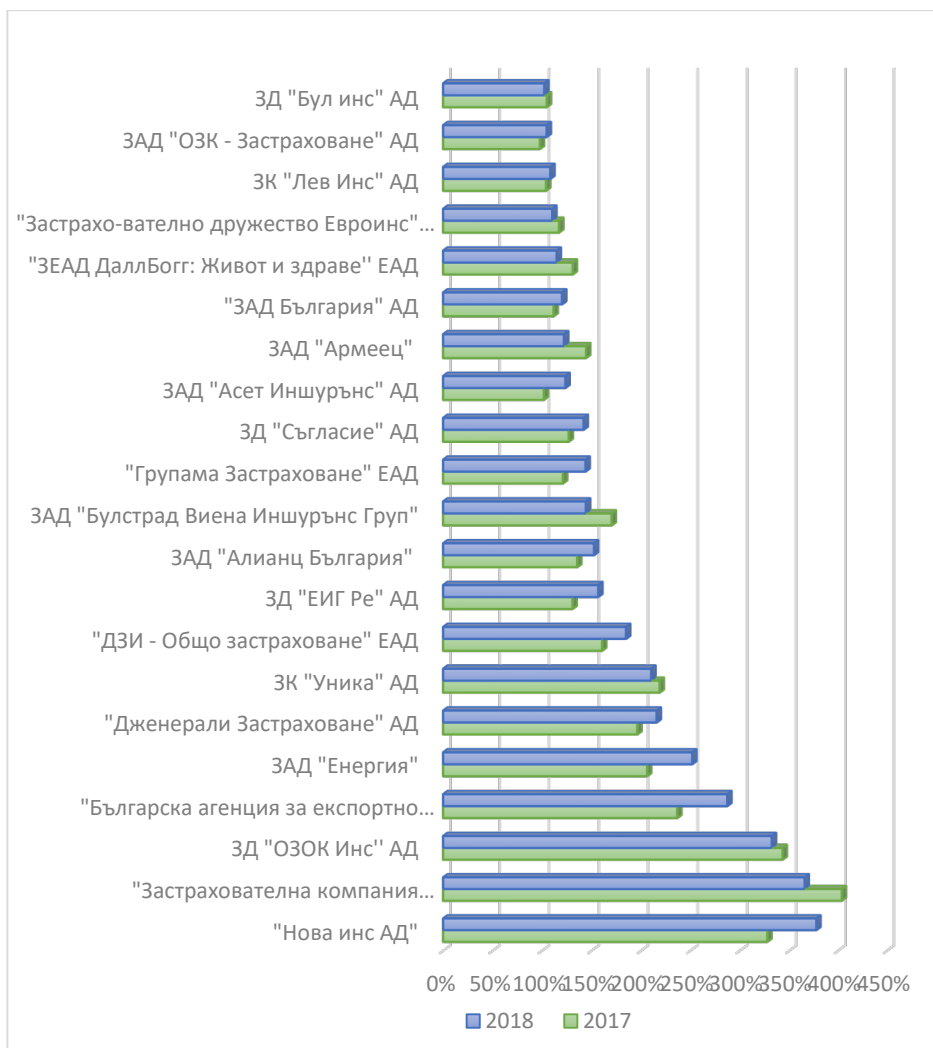
Друг показател на основата на който се оценява стабилността на застрахователните дружества и на сектора като цяло е капиталовото изискване за платежоспособност (SCR). През 2018 г. общо наличните собствени средства за изпълнение на капиталовото изискване за платежоспособност нараства за почти всички компании с изключение на "Нова инс АД", при която намалението е с 11,47%, ЗД "ОЗОК Инс" АД с 11,24%, ЗАД "Армеец" с 9,68%, "ЗЕАД ДаллБогг: Живот и здраве" ЕАД с 3,22%, ЗК "Уника" АД с 2,21%. Значително нарастване на общо наличните собствени средства за изпълнение на капиталовото изискване за платежоспособност е налице при останалите застрахователни дружества, като то е най-голямо за ЗД "Бул инс" АД с 41,25%, "Групама Застраховане" ЕАД с 37,74%, ЗАД "Асет Иншурънс" АД с 21,16%, "ЗАД България" АД с 20,20%, ЗАД "ОЗК - Застраховане" АД с 20,17%, ЗАД "Алианц България" с 15,92%, "ДЗИ - Общо застраховане" ЕАД с 12,06%.

Източник: Комисия за финансов надзор. Застрахователен пазар.

Фигура 3. Коефициентът между допустимите собствени средства и минималните капиталови изисквания

Динамиката на коефициента между допустимите собствени средства и капиталовите изисквания за платежоспособност (фиг. 4.) показва тенденция към нарастване, а това означава, че застрахователните компании разполагат с достатъчно финансови средства за справяне с финансовите затруднения и е индикатор за повишаване стабилността на застрахователния сектор. Най-голямо нарастване на коефициента между допустимите собствени средства и капиталовите изисквания за платежоспособност е регистрирано за ЗАД "Енергия" с 22,33%, след това за ЗАД "Асет Иншурънс" АД с 21,57%, "Българска агенция за експортно застраховане" ЕАД с 21,1%, "Дженерали Застраховане" АД с 19,85%.

Източник: Комисия за финансов надзор. Застрахователен пазар.

Фигура 4. Коефициент на допустимите собствени средства и капиталовите изисквания за платежоспособност през 2017 г. и 2018 г.

Най-голямо е намалението на коефициента между допустимите собствени средства и капиталовите изисквания за платежоспособност на ЗАД "Армеец" с 15,86%, ЗАД "Булстрад Виена Иншурънс Груп" с 15,29%, "ЗЕАД ДаллБогг: Живот и здраве" ЕАД с 12,21%.

Резултатите от анализа показват, че повечето застрахователни компании нямат проблеми със спазването на по-строгите регулации за капиталовите изисквания, като при много малко от тях те са предпоставка за невъзможност за покриване на новите надзорни стандарти.

4. Изводи и заключения

Развитието на финансовия сектор в условията на засилващи се регулаторни изисквания и надзорни дейности е поставено пред редица предизвикателства, свързани с тяхната методологична издръжаност и възможности за приложение. Сред множеството регулаторни изисквания, които трябва да спазват банковият и застрахователният сектор, важно място заемат капиталовите изисквания. След анализ на регламентите, определящи капиталовите изисквания, на които трябва да отговарят банките и застрахователните дружества, може да се изведат следните изводи:

- Първата методология за определяне на капиталовите изисквания, известна като Базел 1, представя лесен за прилагане подход за определяне на рисковите експозиции, но с течение на времето и промените в икономическата среда и нарасналата търговия с финансови инструменти се налага необходимостта от прилагане на по-точна методика за изчисляване на рисковия профил на банките, като се променя заложеният принцип за измерване на риска, като банките имат възможността да разработят собствени вътрешни модели за оценка, съобразени с техните особености и специфики, за да измерват риска по-прецизно. В условията на финансова и икономическа криза се проявяват недостатъците на действащите регулации и се налагат промени и създаване на Базел III, в който са повишени критериите за качеството на капиталовата база, която банките трябва да притежават, като капиталът се разделя на две основни части – капитал от първи ред и капитал от втори ред.
- За повишаване стабилността на застрахователния сектор е въведена регулацията Платежоспособност, включваща пакет от 14 европейски директиви и 28 национални надзорни стандарт, и действието на която е продължително, но в нея се проявяват недостатъци по време на финансова и икономическа криза, изразяващи се в неточна оценка на риска и погрешни управленски решения. С приемането на Платежоспособност II се хармонизират надзорните изисквания във всички страни на ЕС и чрез нея се акцентира върху управлението на риска, произтичащо от дейността на застрахователните компании, капиталовите изисквания и капиталовите резерви. В това отношение Платежоспособност II прави голяма крачка в развитието на регулаторните изисквания в сравнение с първата надзорна рамка, а именно въвеждането на капиталовите изисквания за платежоспособност – минимално капиталово изискване и капиталово изискване за платежоспособност. Чрез Платежоспособност II се предоставя възможност на застрахователите, по-точно да приложат методологията за оценка и управление на рисковете, произтичащи от специфичните рискове от дейността им.

- Платежоспособност II и Базел III акцентират върху качествените и количествените характеристики на капиталовите позиции, а повишаването на капиталовите изисквания и в двете регулаторни рамки показва значимостта на заздравяване на капиталовата база при разширяване на рисковете в банковия и застрахователния сектор. За осигуряване на допълнителна устойчивост през различните фази на икономическия цикъл и двете регулации представят необходимите мерки – създаването на капиталови буфери в условията на Базел III и въвеждането на технически резерви, предвидени в Платежоспособност II.
- В резултат на извършения анализ на изпълнението на капиталовите изисквания в банковия сектор през 2017 г. и 2018 г. се установи, че кредитирането нараства с по-високи темпове от БВП, а това ще доведе до нарастване на риска, свързан с качеството на кредитните експозиции и тяхно влошаване в период на криза. От това следва, че увеличаването на рисковите активи и послабата им ликвидност могат да доведат до намаляване на капиталовата адекватност на банките. Съотношенията за капиталова адекватност на капитала от първи ред има водеща роля при анализиране на капиталовите позиции на банките за сметка на общата капиталова адекватност. Резултатите от анализа на данните за 2017 и 2018 г. потвърждават, че преобладаващата част от банките изпълняват изискванията за капиталовите позиции, а тези, при които са налице трудности, разполагат с резерви, за да ги приведат в съответствие.
- При повечето застрахователни компании допустимите собствени средства значително надвишават минималните капиталови изисквания и дори при намаляване на коефициента между тях той е достатъчно висок, за да гарантира нормалното им функциониране и да не се застрашава стабилността на застрахователния сектор. Коефициентът между допустимите собствени средства и капиталовите изисквания за платежоспособност показва тенденция към нарастване и че застрахователните компании разполагат с достатъчно финансови средства за справяне с финансовите затруднения, т.е. налице е повишаване стабилността на застрахователния сектор. Налага се изводът, че застрахователни компании нямат проблеми със спазването на по-строгите регулации за капиталовите изисквания, като при много малко от тях те са предпоставка за невъзможност за покриване на новите надзорни стандарти.

Използвани източници

- First Council Directive 73/239/EEC of 24 July 1973 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance.* (n.d.). Retrieved from First Council Directive 73/239/EEC of 24 July 1973 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31973L0239>
- Актуални нива на капиталовите буфери, БНБ.* (n.d.). Retrieved from Българска народна банка: <https://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/BSCBActualLevel/index.htm>
- Банките в България, БНБ.* (n.d.). Retrieved from Банките в България, тримесечно издание на БНБ за 2017 и 2018 г.: <https://www.bnb.bg/ResearchAndPublications/PubPeriodical/PubPBanksInBulgaria/index.htm>
- Банковата система в България през 2018 г. – основни акценти. Анализ на асоциацията на баните в България.* (n.d.). Retrieved from Асоциация на баните в България: <https://abanksb.bg/bankova-sistema-2018-osnovni-akcenti/>
- Вътев, Ж. (2015). *Анализ на банковата дейност*. Русе: Авангард Принт.
- Делегиран регламент 2015/35 за допълнение на Директива 2009/138.* (n.d.). Retrieved from Делегиран регламент (ЕС) 2015/35 на Комисията от 10 октомври 2014 година за допълнение на Директива 2009/138/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност (Платежоспособност II): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0035>
- Директива 2009/138/ЕО относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност (Платежоспособност II).* (n.d.). Retrieved from Директива 2009/138/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 година относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност (Платежоспособност II): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32009L0138>
- Миланова, Е. (2012). Новата философия на Базел III. *Диалог*, 1(2012).

Миланова, Е. (2019). Време ли е за Базел IV и какви са ефектите върху банките в България? *Брой 1(1)*.

НАРЕДБА № 51 от 28.04.2016 г. за собствените средства и за изискванията за платежоспособност на застрахователите, презастрахователите и групите застрахователи и презастрахователи. (n.d.). Retrieved from Комисия за финансов надзор: <https://www.fsc.bg/bg>

Наредба №8 на БНБ от 14 декември 2006 г. за капиталовата адекватност на кредитните институции. (n.d.). Retrieved from БНБ: <http://www.bnb.bg>

Официален сайт на Базелския комитет по банков надзор. (n.d.). Retrieved 10 30, 2019, from <https://www.bis.org>:
<https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm?m=3%7C14%7C572>

Регламент 575/2013 относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент 648/2012. (n.d.). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu>:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013R0575-20180101>

Статистика общо застраховане, КФН. (n.d.). Retrieved from Комисия за финансов надзор: <https://www.fsc.bg/bg/pazari/zastrahovaten-pazar/statistika/obshto-zastrahovane/>

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЩОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ

Том XII, 2019

Книга 15

Том XII, 2019 г.
Книга 15

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Стефан Маринов Симеонов – главен редактор

Доц. д-р Росица Христова Колева – зам.главен редактор

Доц. д-р Красимира Борисова Славева – организационен секретар

Доц. д-р Марина Ангелова Николова

Доц. д-р Христо Георгиев Сирашки

Доц. д-р Ваня Григорова

Екип за техническо обслужване:

Анка Петкова Танева – стилев редактор

Ст. преп. Маргарита Евгениева Михайлова – превод и редакция
на английски език

Милена Димитрова Александрова – технически секретар

ISSN 1313-6542

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Таня Стайкова Йорданова ПОВЕДЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВОТА В БЪЛГАРИЯ ПРИ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ЗА СПЕСТЯВАНЕ И ИНВЕСТИРАНЕ	5
Анелия Стефанова Пенева АНАЛИЗ НА ВЗАИМОВРЪЗКИТЕ МЕЖДУ КАПИТАЛОВИТЕ И ВАЛУТНИТЕ ПАЗАРИ	29
Криста Цветанова Нейкова КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ НА ЛОЯЛНОСТТА	51
Борислав Красимиров Киров ЕФЕКТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ КРЕДИТНИ РЕГУЛАЦИИ ВЪРХУ ИПОТЕЧНОТО КРЕДИТИРАНЕ И ИНВЕСТИЦИИТЕ В ИПОТЕЧНИ ОБЛИГАЦИИ	78
Марията Бориславова Спасова ПРОГРАМАТА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВО И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ – ОСНОВА ЗА ПОВИШАВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР	98
Михаела Стоянова Монова НОВИТЕ ЗАКОНОДАТЕЛНИТЕ ПРОМЕНИ ПО ЗАСТРАХОВКА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ“ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР	125

Статии

Юлиан Сашков Бенев АНАЛИЗ НА АКТУАЛНИТЕ ПРОБЛЕМИ В БАНКОВАТА СФЕРА И НЕЙНАТА СТРАТЕГИЧЕСКА ОРИЕНТАЦИЯ В КОНТЕКСТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА НА БАНКОВИТЕ УСЛУГИ В ЕС	157
Пресиян Илианов Василев ОРГАНИЗАЦИОННИ ПОДХОДИ ЗА МИНИМАЛИЗИРАНЕ НА КИБЕРРИСКОВЕТЕ ПРИ ОДИТОРСКАТА ДЕЙНОСТ	174

Цветелина Красиминова Иванова НАСОКИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИОННАТА КУЛТУРА	190
Димитър Пламенов Попов ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОБЕМА И ДИНАМИКАТА НА СЕКЮРИТИЗИРАНИЯ ВЪТРЕШЕН ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В ПЕРИОДА СЛЕД ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО КЪМ ЕС	213
Пламен Василев Георгиев СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА. ЕФЕКТИ И ЗАПЛАХИ ЗА БАНКОВАТА СИСТЕМА	226
Светла Михайлова Боянова ОТНОСНО ЗНАЧЕНИЕТО НА ВЪТРЕШНИЯ КОНТРОЛ ЗА БАНКОВАТА СИГУРНОСТ	237
Венцислав Георгиев Диков РЕГУЛАТОРНА РАМКА ЗА ФИНАНСОВО-ИКОНОМИЧЕСКА ЗАЩИТА НА АВТОРСКИТЕ ПРАВА В ЕС	266
Муса Мустафа Сръкьов МОДЕЛ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА СРЕДНИТЕ УЧИЛИЩА „БОНУС–ВАУЧЕР“	277
Николай Тодоров Здравков УПРАВЛЕНСКИ ФИНАНСОВ АНАЛИЗ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПОСРЕДНИЧЕСКИ ФИРМИ - СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА МОДЕЛИ НА СВОБОДНИТЕ ПАРИЧНИ ПОТОЦИ	285
Таня Иванова Рисемова ПРОБЛЕМИ НА ЗАЕТОСТТА И БЕЗРАБОТИЦАТА В БЪЛГАРСКИТЕ ОБЛАСТИ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА ДОЛЕН ДУНАВ	298
Ана Борисова Иванова ИЗТОЧНИЦИ И МОДЕЛИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СПЕЦИФИКА И ЕФЕКТИВНОСТ ПРИ ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ЗДРАВНИ УСЛУГИ ...	313
Люба Мартинова Митева КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ПРОБЛЕМИТЕ В БОЛНИЧНИЯ СЕКТОР	325

Станислав Иванов Шишманов БАНКИТЕ И КАСОВОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ	341
Валери Йорданов Велковски ПРОБЛЕМИ НА УСТРОЙСТВЕНИТЕ ПОЛИТИКИ И УСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ (НА ПРИМЕРА НА ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ)	355
Симеон Венциславов Симеонов СПЕЦИФИКА НА ТУРИСТА ПРАКТИКУВАЩ КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ	383
Emre Zafer Güney BUTCHERS SCHEDULING MODEL EXAMINATION BY TIME STUDY OBSERVATIONS	398
Андрей Йорданов ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ТОВА ДА БЪДЕШ AGILE /SCRUM	408
Диана Христова КОРПОРАТИВНА АМНЕЗИЯ И МОНИТОРИНГ НА НЕЯВНИТЕ ЗНАНИЯ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ	416
Борислав Боев ПРОЕКТНОТО УПРАВЛЕНИЕ ПРИ ИЗГРАЖДАНЕТО НА НОВИ ЯДРЕНИ МОЩНОСТИ – ОСОБЕНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	424
Димитър Георгиев Тричков ПАЗАРНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ ПРЕД ТЕЛЕКОМИТЕ В БЪЛГАРИЯ	445
Veneta Todorova Lyubenova BRAND TRUST AS A SOURCE OF BRAND EQUITY	473
Росица Атанасова Проданова ЕВРОПЕЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА – АНАЛИЗ НА ИНСТИТУЦИЯТА И ПОЗИЦИЯТА Й В СЧЕТОВОДНИЯ БАЛАНС	488
Зорница Крумова ИНОВАЦИИ – ОСНОВЕН ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА	507
Yaakov Itach FINANCIAL LITERACY LEVEL OF HIGH SCHOOL STUDENTS AND ITS ECONOMIC PATTERNS REFLECTIONS	518

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XII – 2019, книга 15

Даден за печат на 28.05.2020 г., излязъл от печат 02.06.2020 г.
Поръчка № 18464; формат 16/70/100; тираж 50

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. Градево № 24